

Keski-Suomen hyvinvointialueen museon toimintasuunnitelma 2025 -2028 (3 v)

Sisällys

1. Taustaa museotoiminnasta.....	2
2. Toiminnan lähtökohdat	3
2.1 Museon hallinto ja omistaja	3
2.2 Museotoiminnan visio, tavoitteet ja tarkoitus	4
3. Henkilöstö ja asiantuntijatyö	5
4. Alihankintapalvelut	6
5. Toimitilat	7
6. Kokoelmat.....	8
6.1 Museon kokoelmat.....	8
6.2 Kokoelmien muodostuminen ja kokoelmanhoito	9
6.3 Kokoelman laajentaminen hyvinvointialuetta kattavaksi	10
6.4 Kokoelmanhallintajärjestelmä ja kokoelmien digitaalinen saavutettavuus	12
6.5 Tieto- ja kuvapalvelut	13
7. Tutkimus- ja julkaisutoiminta.....	14
8. Näyttelyt ja yleisötyö.....	14
8.1 Museon näyttelytoiminta	14
8.2 Museon näyttelytoiminta hyvinvointialueella tulevaisuudessa.....	15
8.3 Yleisötyö.....	16
10. Verkosto- ja sidosryhmäyhteistyö	18
11. Taloudelliset toimintaedellytykset ja sen pitkäaikainen ennakoitavuus	19
12. Yhteenveto toimintasuunnitelman toimenpiteistä ajalle 2025-2028.....	19

1. Taustaa museotoiminnasta

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin Sairaalamuseo perustettiin 40 vuotta sitten (1985), joten se on ollut jo kauan mukana tekemässä näkyväksi terveydenhuollon muutosta Keski-Suomessa ja Suomessa. Toiminta alkoi sairaanhoidon historiasta kiinnostuneiden Keski-Suomen keskussairaalan työntekijöiden kokoontumisesta ylilääkäri Heikki Silvolan johdolla. Tämä museotyöryhmä aloitti myös sairaalamuseon kokoelmien keräämisen pian työryhmän toiminnan alettua.

Vuonna 1992 Keski-Suomen sairaanhoitopiirin liittohallitus muutti museotyöryhmän museotoimikunnaksi. Samalla hyväksyttiin sairaalamuseon toimintasäännöt, jotka päivitettiin vuonna 1995.

Vuoden 1995 toimintasäännössä määriteltiin sairaalamuseon toiminta-alueeksi Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntainliiton alue ja toiminta-alaksi sairaanhoitopiirin, sitä edeltäneiden kuntainliittojen ja sairaaloiden toiminnan esineellisen, kuvallisen ja dokumentaarinen tallennus. Sairaalamuseon tehtäviksi määriteltiin toimintasäännössä sairaalamuseon kokoelmien hoito, kokoelmiin liittyvä tietopalvelu sekä tallennus-, näyttely-, neuvonta- ja julkaisutoiminnan harjoittaminen.

Varsinaiseen museotyöhön sairaanhoitopiiri palkkasi suoraan vuosittaisille työjaksoille museoalan koulutuksen saaneita tutkijoita. Ensimmäinen työntekijä palkattiin vuonna 1987. Asiantuntija-apua toimintaan saatiin sairaalamuseon alkuvuosina Jyväskylän yliopiston taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitokselta.

Vuonna 2002 Keski-Suomen sairaanhoitopiiri liittyi Keski-Suomen museon koordinoimaan yritys- ja laitoseoyhteistyöhön. Tässä yhteistyömallissa Sairaalamuseon museoammattillisesta työstä vastasi Keski-Suomen museon palkkaama amanuenssi ostopalveluna. Yhteistyömalli vakinaistui vuonna 2004 ja tässä keskeisinä vaikuttimina oli se, että haluttiin taata museotoiminnan jatkuvuus ja laatu sekä täyttää tuolloin voimassa olleet valtionavun haun ehdot museotyölle. Museoammattilaisten avulla varmistuu myös se, että ajoittain haettava lisärahoitus

(apurahat ja vastaavat) isompiin tai erityisosaamista vaativiin projekteihin ei kaadu ammattiosaamisen kysymyksiin tai hakuehtoihin.

Yhteistyömallin nimi vaihtui vuonna 2021 Keski-Suomen työyhteisömuseoyhteistyöksi. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin toiminnan päättyessä vuoden 2022 lopussa, museotoiminta jatkui Keski-Suomen hyvinvointialueen alaisuudessa aiemman sopimuksen mukaisesti Keski-Suomen hyvinvointialueen aluevaltuuston päätöksellä. Yhteistyösopimus hyvinvointialueen ja Keski-Suomen museon välillä allekirjoitettiin muuttumattomin ehdoin vuonna 2023.

Työyhteisömuseoyhteistyössä ovat mukana hyvinvointialueen lisäksi sanomalehti Keskisuomalaisen museo sekä Valmet Rautpohjan tehdasmuseo.

2. Toiminnan lähtökohdat

2.1 Museon hallinto ja omistaja

Keski-Suomen hyvinvointialueen sairaalamuseota ylläpitää Keski-Suomen hyvinvointialue. Museota johtaa ja sen toimintaa koordinoi Keski-Suomen hyvinvointialueen aluehallituksen alainen museotoimikunta. Keski-Suomen hyvinvointialueen museotoimikunta perustettiin vuonna 2023 aiemman Keski-Suomen sairaanhoitopiirin museotoimikunnan jatkumoksi. Samalla museotoimikunnassa ja myös hyvinvointialueen aluehallituksessa tunnistettiin tarve laajentaa toimintaa erikoissairaanhoidon ulkopuolelle koskemaan perusterveydenhuoltoa, sosiaalihuoltoa ja pelastustointia.

Hyvinvointialueen aluehallitus nimeää museotoimikunnan jäsenistön. Museotoimikunta pyrkii aktiivisesti ehdottamaan jäseniä toimikuntaan, jotta toimikunta edustaisi kattavasti hyvinvointialueen toimialoja. Lisäksi museotoimikuntaan pyritään löytämään henkilöitä, joilla on henkilökohtainen kiinnostus kulttuuriperintötyötä kohtaan sekä mahdollisuus edistää museotoimintaa omissa ammatillisissa verkostoissaan.

2.2 Museotoiminnan visio, tavoitteet ja tarkoitus

Keski-Suomen hyvinvointialueen sairaalamuseo tallentaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen historiaa ja nykypäivää Keski-Suomen alueella. Museo tuo kokoelma-, näyttely- ja yleisötyön keinoin esille sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen alueellista kehitystä ja historiaa. Museo kiinnittyy Keski-Suomen hyvinvointialueen arvoihin ja tukee hyvinvointialueen vision toteutumista. Museota ylläpidetään museoammatillisesti ja toimintaa ohjaa myös kansainvälisen ICOMin määrittelemät museotyön eettiset säännöt.

Toiminta on ensisijaisesti suunnattu Keski-Suomen hyvinvointialueen henkilöstölle ja asiakkaille sekä suurelle yleisölle. Samalla on totta, että Keski-Suomi edustaa monilla eri mittareilla koko Suomea merkittävällä noin 5 % otoskoolla: HYVAKS museotoimintaa heijastaa koko maan sosiaali- ja terveydenhuollon, sekä pelastuspalvelun kehitystä.

Museon tavoitteena on lisätä ja syventää tietoa hyvinvointialueen tehtäväkentästä, sen kehityksestä sekä tuottaa ihmisille iloa ja elämyksiä. Kulttuurihistoriaa esittämällä voidaan sitoa nykypäivän ihminen osaksi terveydenhuollon, sekä sosiaali- ja pelastustoimen pitkää tarinaa ja ammatillisen kehittymisen jatkumoa. Kyky nähdä ja asettua pidempään ammatilliseen sekä historialliseen perspektiiviin auttaa lisäämään henkilöstön muutoskestävyyttä. Museotoiminnalla voidaan myös tukea henkilöstön ammatillisen identiteetin muodostumista ja yksittäisten työntekijöiden kiinnittymistä työyhteisöönsä. Henkilöstön mahdollisuus päästä oman yhteisön historiansa äärelle ja osallistua tallentamistyöhön vahvistaa yhteisön sosiaalista koheesiota ja kasvattaa sosiaalista pääomaa. Museotoiminta toimii myös vetovoimatekijänä opiskelijoiden ja työntekijöiden rekrytoinnissa. Museotyön vaikuttavuus syntyy ensisijaisesti yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta entisen, nykyisen ja tulevan henkilöstön, sekä asiakkaiden kanssa. Koko organisaation tasolla historiaymmärrys auttaa lisäämään luottamusta ja vahvistamaan positiivista

mielikuvaa hyvinvointialueesta ja muodostamaan käsityksen toimialan laajoista kehityskaarista, jota voidaan hyödyntää nykyisen ja tulevan toiminnan suunnittelussa: "joka ei tunne historiaansa, on tuomittu toistamaan se".

Museon esine- valokuva ja arkistokokoelmat ovat todistuskappaleita yhteisestä historiasta ja ne muodostavat perustan museon toiminnalle. Aineiston ja niiden kontekstitietojen kautta historiatieto säilyy tulevaisuuteen. Kokoelmien avoin saatavuus näyttelytoiminnan ja mm. Finnan kautta mahdollistaa kokoelmien äärelle pääsemisen monin tavoin niin henkilökunnalle kuin yleisöllekin.

Hyvinvointialueen tiloissa sijaitsevat näyttelyt tarjoavat toimintaympäristöön sopivaa ajateltavaa ja hengähdystauon arjen lomassa niin henkilökunnalle kuin asiakkaillekin. Kulttuuriperinnön esittely hyvinvointialueen tiloissa tavoittaa lisäksi henkilöitä, joiden pääsy sen äärelle on muuten vaikeaa. Tämä on erityisen merkityksellistä, koska taiteen- ja kulttuurin positiivinen merkitys hyvinvoinnille on todettu monissa tutkimuksissa.

3. Henkilöstö ja asiantuntijatyö

Hyvinvointialueen museolla ei ole suoraan palkattua henkilöstöä vaan museoammatillisesta työstä vastaa Keski-Suomen museon amanuenssit työyhteisömuseoyhteistyöstä solmitun sopimuksen mukaisesti. Toimintamalli on kevyt, mutta takaa silti museoammatillisen osaamisen ja toiminnan jatkuvuuden museossa. Hyvinvointialueen museossa museotyötä tehdään yhteistyössä museotoimikunnan jäsenten kanssa. Museotoimikunnan jäsenten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen substanssiosaaminen, ammatilliset verkostot ja muut kontaktit työyhteisössä ovat tärkeä resurssi museotoiminnassa. Hyvinvointialueella myös yksittäiset työntekijät ja toimintayksiköt tallentavat omatoimisesti oman työnsä tai yksikkönsä historiaa sekä nykytoimintaa. Museotoimikunta ja museoamanuenssit tukevat tätä kulttuuriperintötyötä.

Museoammattillisesta työstä vastaavat amanuenssit ovat Keski-Suomen museon vakituisia työntekijöitä ja työjakso hankintaan ostopalveluna. Sairaalamuseon työjaksos kesto on yhteistyösopimuksessa määritelty vähintään 6 kuukautta vuodessa. Työjakso on jakaantunut kahteen 3 kuukauden työjaksoon, jotka ovat yleensä sijoittuneet talvelle ja syksylle. Museotyötä tehdään kuitenkin myös työjaksos ulkopuolella, esimerkiksi museos tietopalvelua hoidetaan vuoden ympäri. Museoamanuenssien lisäksi työjaksos puitteissa voidaan hyödyntää tarvittaessa muiden Keski-Suomen museos museoammattilaisten työpanosta. Laajoihin erillisrahoituksella toteuttaviin projekteihin palkataan tarvittaessa projektityöntekijä, jos museoamanuenssien työresurssi ei riitä projektin toteuttamiseen.

Museolla on tarve jatkossa viestinnän asiantuntijatyön resursseille. Ensisijaisesti tukeudutaan hyvinvointialueen viestinnän asiantuntemukseen.

4. Alihankintapalvelut

Hyvinvointialueen museo hankkii tarvittaessa ostopalveluna asiantuntijatyötä erillisprojekteihin. Asiantuntijaosaamista voidaan tarvita, jos projektissa tarvitaan erikoisosaamista, jota museoamanuensseilla ei ole. Aikaisemmin on esimerkiksi käytetty ammattivalokuvaajan ja kuvankäsittelijän palveluilta valokuva-aineiston tuottamiseen ja käsittelyyn.

Alihankintapalveluiden käyttö on ollut mahdollista vain museos vuosibudjetin raameissa. Jatkossa niiden hankinta on riippuvainen vuosibudjetista tai saatavista erillisrahoituksista (apurahat ja vastaavat). Lisärahoituksen ehdot täyttyvät varmimmin, kun toiminnassa on vahvasti mukana museoalan ammattilaisia.

5. Toimitilat

Museotoiminta, johon hyvinvointialue on sitoutunut, edellyttää asianmukaisia tiloja kokoelman säilytykseen, työskentelyyn ja näyttelyiden esillepanoon. Hyvinvointialue on sitoutunut tarjoamaan tilat museotoiminnalle.

Museolla on tällä hetkellä käytössään kokoelman säilytystilat vanhassa keskussairaalassa. Tilasta on solmittu toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus nykyisen omistajan kanssa. Amanuenssien käytössä on myös toimistohuone, rakennuksessa F2. Museokokoelman suurikokoisia huonekaluja sijaitsee Vanhan keskussairaalan päärakennuksen pääkäytävän varrella (K, -1). Museon nykyiset, käytössä olevat tilat eivät vastaa museotoiminnan tarpeisiin. Säilytystilat ovat pienet ja epäkäytännöllisen matalat esinemäärään ja käytössä oleviin säilytysratkaisuihin nähden. Suuret kalusteet eivät mahdu tilan ovista sisään lainkaan. Ahtaus vaikeuttaa työntekoa tilassa ja voi olla myös riski esine- ja työturvallisuudelle.

Museolle etsitään paremmin kokoelman säilytystilaksi soveltuvia tiloja. Museokokoelman muuttamien on aina suuri projekti, joka vie runsaasti resursseja, joten lyhytaikaisiin siirtoihin ei ole syytä ryhtyä, vaan muuttoa harkitaan vain sopivan ja pitkäaikaisen tilaratkaisun löytyessä. Tila-ongelmaa voidaan hieman helpottaa sijoittamalla lisää esineitä esille hyvinvointialueen tiloihin, jolloin nykyisestä säilytystilassa vapautuu tilaa. Mikäli hyvinvointialueen omistamista tiloista ei jatkossakaan löydy sopivaa säilytystilaa, kartoitetaan mahdollisuutta vuokrata asianmukaista säilytystilaa esimerkiksi Jyväskylän museopalveluiden suunnitteilla olevasta uudesta kokoelmakeskuksesta tai muusta olosuhteiltaan sopivasta tilasta.

6. Kokoelmat

6.1 Museon kokoelmat

Museon kokoelmat koostuvat pääosin Keski-Suomen sairaanhoitopiirin sairaaloiden ja sairaanhoitopiirin hallintoon liittyvistä esine-, kuva- ja arkistoaineistoista. Lisäksi kokoelmiin kuuluu sairaanhoitopiirin edeltäjien (Jyväskylän yleinen sairaala, Keski-Suomen Parantola) toimintaan liittyviä aineistoja. Pienessä määrin kokoelmiin on tallentunut 2000-luvulla myös perusterveydenhuollon aineistoja. Kokoelmat painottuvat sairaalamuseohistorian takia voimakkaasti erikoissairaanhoidon ja sen kehittymiseen. Tämän oletetaan jatkossa hyvinvointialueen toiminnan kehystäessä muuttuvan laaja-alaisemmaksi.

Esinekokoelmiin kuuluu hoitolaitteita, instrumentteja, työpukuja ja kalusteita pääosin 1930-luvulta 2020-luvulle. Suurimmat kokoelmat ovat Keski-Suomen keskussairaala, Keski-Suomen parantola (myöh. Kinkomaan sairaala) ja Ortopediasairaala. Osa esineistöstä on saatu yksityisiltä lahjoittajilta. Esinekokoelmissa on yhteensä noin 5800 esinettä.

Kuva-arkistossa on noin 11 000 luetteloitua valokuvaa, joista vanhimmat ovat 1900-luvun alkuvuosilta. Pääosa kokoelman kuvista liittyy Keski-Suomen keskussairaalaan sekä Keski-Suomen parantolaan. Kuvien joukossa on henkilö- ja rakennuskuvia sekä sairaaloiden ja niiden osastojen toiminnasta kertovia tapahtumakuvia. Suurimman yksittäisen kokonaisuuden muodostavat Keski-Suomen keskussairaalan tilojen ja toiminnan dokumentointikuvat 2010-luvulta sekä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin hallinnon kuva-arkisto, joka luovutettiin sairaalamuseolle vuonna 2021.

Museon arkistokokoelma koostuu mm. erikoissairaanhoidon ja lääketieteen alaan liittyvistä kirjoista, lehdistä, asiakirjoista ja haastattelunauhoitteista. Arkistoaineistoa kokoelmassa on noin 540 arkistoyksikköä, vaihdellen yksittäisistä asiakirjoista

laajempiin asiakirjakokonaisuuksiin. Lisäksi kokoelmaan kuuluu 130 haastattelunauhoituksen kokonaisuus, joka sisältää monipuolisesti sairaanhoitopiirin ja erikoissairaanhoidon eri ammattiryhmien haastatteluja. Haastatteluissa käsitellään Keski-Suomen erikoissairaanhoidon vaiheita 1950-luvulta 2010-luvulle. Suuri osa haastattelunauhoitteista liittyy nykydokumentointiaineistoon.

Museon esinekokoelma edustaa laajinta kokonaisuutta Keski-Suomen terveydenhuollon esineellisestä kulttuuriperinnöstä. Muilla keskisuomalaisilla museoilla on kokoelmissaan yksittäisiä esineitä tai pieniä eriä terveydenhuollon aineistoja. Tämä tekee kokoelmasta kokonaisuutena maakunnallisesti merkittävän. Maakunnallisesti arvokkaimmat osat kokoelmasta ovat Jyväskylän yleisen sairaalan ja Kinkomaan parantolan alkuperäinen esineistö sekä museon kuvakokoelma, joka on ajallisesti ja teemallisesti kattava erikoissairaanhoidon ja sen kehitystä kuvaava kokonaisuus.

Valtakunnallisesti merkittävin osa kokoelmaa on erikoissairaanhoidon toimintaa kuvaavat nykydokumentointiaineistot. Vastaavia laajoja nykydokumentointihankkeita ei ole muulla Suomessa erikoissairaanhoidon osalta toteutettu.

6.2 Kokoelmien muodostuminen ja kokoelmanhoito

Museon kokoelmat kasvavat eli karttavat lahjoitusten ja museon oman toiminnan kautta. Museolle lahjoituksena tarjottavat aineistot käydään museoalan ammattilaisten toimesta läpi arvioiden niiden kulttuurihistoriallista arvoa ja museoarvoa suhteessa museon olemassa olevaan kokoelmaan. Lahjoituksen vastaanoton edellytyksenä on myös aineiston riittävien kontekstietojen saaminen lahjoituksen yhteydessä. Museoamanuenssit tekevät päätökset lahjoitusten vastaanotosta aineiston arvioinnin jälkeen.

Aktiivista kokoelmien kartuttamista on tehty museolla nykydokumentoinnin keinoin valokuvaamalla, haastatteleamalla ja havainnoimalla nykypäivän terveydenhuollon arkipäivän työtä. Museo on aktiivisesti tallentanut sairaanhoitopiirin ja

erikoissairaanhoidon historiaa ja nykypäivää Keski-Suomessa useissa tallennus- ja nykydokumentointihankkeissa 1990-luvulta asti. Tallennus- ja nykydokumentoinnin aiheet ovat tulleet museolle joko suoraan henkilöstöltä tai ne on ideoitu museotoimikunnassa. Osa hankkeista on toteutettu ulkopuolisella rahoituksella (Museovirasto) ja niissä on ollut palkattuna hanketyöntekijöitä.

Museokokoelmien hoito on monivaiheinen prosessi, johon kuuluu seuraavia vaiheita

- Aineiston otto kokoelmiin (lahjoitukset tai tallennus)
- Aineiston luettelointi eli tietojen kirjaaminen järjestelmään
- Aineiston siirto säilytykseen (sisältäen esim. pakkaus, säilytyspaikan järjestelyt)
- Aineiston kunnan ja säilytystilojen olosuhteiden seuranta
- Aineiston liikkuvuuteen liittyvät tehtävät (näyttelyt, lainat, kuljetukset jne)
- Aineiston digitointi
- Kokoelmapoistot (esim. tuhoutuneiden esineiden poisto kokoelmista)

Museoiden kokoelmatyötä ohjaa kokoelmaohjelma, jossa käydään läpi kokoelmaprosessin vaiheet sekä niitä ohjaavat periaatteet. Hyvinvointialueen museon osalta kyseinen ohjelma tehdään toimintakauden aikana. Kokoelmaohjelma kirjoitetaan kuitenkin suppeampana kuin isompien ammattimuseoiden vastaavat ohjelmat huomioiden museon pienemmät resurssit kokoelmatyöhön.

Kokoelmanhoidossa toimintakaudella keskitytään 2025 -28 erityisesti puutteellisista säilytystiloista johtuviin kokoelmien siirtoihin sekä säilytystiloissa tehtäviin järjestelyihin. Lisäksi panostetaan kokoelmiin otettujen, mutta luettelointia odottavien aineistojen luettelointiin.

6.3 Kokoelman laajentaminen hyvinvointialuetta kattavaksi

Museon toiminnan laajentuessa koko hyvinvointialueelle on kokoelman kartunnan periaatteita ja käytäntöjä tarkasteltava uudelleen.

Tulevien kokoelmalinjausten taustaksi on tarpeen selvittää, mitä aineistoja hyvinvointialuetta edeltäneiden organisaatioiden toiminnasta on jo tallennettu. Organisaatiot tallentavat omaa toimintaansa vähintään arkistolain määräysten mukaisesti. Käytännössä toimintaa on tallennettu myös muilla tavoin, esimerkiksi yksiköiden historiikkeihin, henkilöstöjulkaisuihin, vitriineihin käytävien varsille ja työtiloihin yksittäisten työntekijöiden talteen laittamina.

Keski-Suomen hyvinvointialueen hallussa olevien aineistojen kartoittamisen lisäksi tarkasteluun tulisi sisällyttää muistiorganisaatiot sekä maakunnassa että valtakunnallisesti. Terveystieteiden, sosiaalitoimen ja pelastustoimen systemaattinen ammatillinen tallentaminen on todettu aliedustetuksi Suomessa sen yhteiskunnalliseen merkityksellisyyteen nähden. Toisaalta teollisesti tuotetut aineistot sekä valtakunnallisesti ohjatut lait, säännöt ja toimintatavat ovat tuottaneet toiminnasta samankaltaisia aineistoja koko maassa. Samaan aikaan aihepiirin tallennuksessa on siis sekä puutteita että päällekkäisyyksiä, mikä korostaa muiden museoiden kanssa käytävän keskustelun tärkeyttä ja valtakunnallisen tallennusjakovastuun (TAKO) merkitystä.

Tallennustilanteen kartoitus auttaa hahmottamaan tallennuksen kokonaistilanteen. Kokonaiskuva auttaa suuntamaan kokoelmatoiminnan resursseja sellaisten aineistojen ja aihepiirien pariin, joiden tallennuksessa on puutteita, joiden tallentaminen täydentää jo aloitettua tallennuksen jatkumoa tai joilla on suurta merkitystä paikallisesti, maakunnallisesti tai valtakunnallisesti.

Tallennuskohteiden kartoittamisen lisäksi pohditaan tallennustyön käytännön työtapoja. Monet uusien tallennusaihepiirien ilmiöistä ovat aineettomia esimerkiksi sosiaalitoimen puolella. Lisäksi kokoelmatyön ja säilytystilan resurssit edellyttävät tarkkaa harkintaa fyysisten esineiden, kuvien ja arkistoaineiston ottamisessa kokoelmaan. Tältä osin on perusteltua painottaa aiheiden ja ilmiöiden tallentamisessa nykydokumentoinnin keinoja (valo- ja videokuvaus, haastattelu, havainnointi).

Tulevan tallennustoiminnan pohjaksi tehdään tarkempi tallennus- ja dokumentointisuunnitelma osana kokoelmaohjelmaa, jossa otetaan huomioon sekä aiemmin tehdyt nykydokumentoinnit sekä hyvinvointialueen myötä mukaan tulleet uudet toimialat. Samalla selvitetään myös mahdollisia ulkopuolisia rahoittajia tulevaisuuden suuremmille nykydokumentointihankkeille.

6.4 Kokoelmanhallintajärjestelmä ja kokoelmien digitaalinen saavutettavuus

Hyvinvointialueen museolla on käytössä Simo-kokoelmanhallintajärjestelmä, joka on Jyväskylän kaupungin museopalveluiden sekä Keski-Suomen alueen paikallismuseoiden sekä kolmen kunnallisen ammattimuseon yhteiskäytössä. Järjestelmän on toimittanut Disec Oy. Järjestelmää jatkokehitetään yhteistyössä käyttäjien ja järjestelmätoimittajan kanssa. Nykyaikainen selainpohjainen kokoelmanhallintajärjestelmä mahdollistaa tehokkaan museokokoelmien hallinnoinnin ja tietopalvelun. Järjestelmä toimii myös digitaalisen kokoelma-aineiston pitkäaikaissäilytysratkaisuna.

Hyvinvointialueen museo käyttää järjestelmää paikallismuseo-statuksella. Alueellisena vastuumuseona Jyväskylän kaupungin museopalveluihin kuuluva Keski-Suomen museo tarjoaa kokoelmanhallintajärjestelmän käytön paikallismuseoille erillisen palvelusopimuksen mukaisilla ehdoilla. Järjestelmän käytöstä maksetaan jatkossa käytetyn palvelintilan mukaisesti. Paikallismuseoiden palvelintilan tarve on kasvanut varsin hitaasti, joten toimintasuunnitelmakaudella ei ole odotettavissa merkittäviä lisäkustannuksia tähän liittyen.

Simo-kokoelmanhallintajärjestelmästä on valmiina rajapinta arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteiseen kansalliseen Finna-hakupalveluun, jota hallinnoi Kansalliskirjasto. Finna toimii aineistojen hakupalveluna yleisölle, tutkijoille, sekä muistiorganisaatioiden ja muiden alojen ammattilaisille. Finna-rajapinta on otettu käyttöön Jyväskylän kaupungin museopalveluiden museoissa ja rajapinnan käyttöönottoa suunnitellaan laajennettaviksi vuosien 2025-2026 aikana Simo-järjestelmää käyttäville paikallismuseoille. Finna-palvelun käyttöönotto mahdollistaisi

hyvinvointialueen museon kokoelmien esittelyt hakupalvelussa. Hyvinvointialueen osalta on vielä selvityksen alalla se, onko Finna-liittyminen mahdollista ilman kustannuksia. Kansalliskirjasto tarjoaa ilmaisen Finna-liittymän Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kulttuurin ja tieteen toimialojen laitoksille, joita museoiden osalta ovat:

- päätoimisesti ammatillisesti hoidetut museot
- sellaiset ei-ammatillisesti hoidetut museot, jotka ovat kuntien, yksityisten yhteisöjen (yhdistykset, osakeyhtiöt) ja säätiöiden ylläpitämiä. Yksityisten yhteisöjen ja säätiöiden ylläpitämiltä museoilta edellytetään, että museotoiminta kuuluu sääntömääräisiin tehtäviin ja että museota ei ylläpidetä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Jos Finna-liittyminen on hyvinvointialueen museon osalta maksullista, tehdään päätös liittymisestä vasta mahdollisten kustannusten ollessa selvillä. Jos museon Finna-liittyminen ei onnistu, on tarve miettiä muita ratkaisuja kokoelmien esittelyyn verkossa esim. museon omien verkkosivujen kautta.

6.5 Tieto- ja kuvapalvelut

Museoamanuenssit vastaavat museon tallennusalueeseen liittyviin kyselyihin, joita tulee sekä hyvinvointialueen sisältä että ulkopuolisilta asiakkailta. Sisäiset kyselyt liittyvät usein yksiköiden ja henkilöstöryhmien juhlavuosiin tai muihin tapahtumiin. Kokoelmien kysytyin aineisto ovat olleet valokuvat, joita tiedustellaan monenlaisiin julkaisuihin opinnäytetöistä lehtiartikkeleihin. Vuosittain neuvotaan myös opinnäytetyön tekijöitä heidän työhönsä sopivien lähteiden äärelle.

Simo-kokoelmanhallintajärjestelmän käyttöönotto on helpottanut tieto- ja kuvapalveluiden tarjoamista, sillä selainpohjainen järjestelmä mahdollistaa kyselyihin vastaamisen joustavasti myös työjaksojen ulkopuolella. Järjestelmästä voi myös helposti toimittaa asiakkaalle museolta löytyvistä aineistoista listaukset mahdollisine kuvineen.

Tällä hetkellä tietopalvelu on asiakkaalle maksutonta. Kuvapalveluihin liittyvä mahdollinen aineistojen digitointi on tehty osana muuta kokoelmatyötä.

Työntekijäresurssien kannalta on jatkossa huomioitava, että aineiston digitaalisen saavutettavuuden ja tiedotuksen lisääminen voi vaikuttaa myös tietopalveluun käytettävän työajan lisääntymiseen aineistokyselyiden määrän kasvaessa.

7. Tutkimus- ja julkaisutoiminta

Museon aiemmista isoista nykydokumentointihankkeista on tehty julkaisuja, joista osa on julkaistu Keski-Suomen sairaanhoitopiirin julkaisusarjassa. Jos vastaavia hankkeita toteutetaan jatkossa, niihin varataan resursseja myös julkaisun toimittamiseen. Samoin pyritään toimimaan ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa toteutettavissa hankkeissa.

Toimintakaudelle ei ole suunnitteilla suurempia erillishankkeita. Tarvittaessa museotoimikunnassa voidaan tehdä toimintakauden aikana päätös erillisprojektien toteuttamisesta.

8. Näyttelyt ja yleisötyö

8.1 Museon näyttelytoiminta

Museon näyttelytoiminnan tavoitteena on välittää ja lisätä tietoa hyvinvointialueen toimijoiden kulttuuriperinnöstä sekä tuottaa elämyksiä ja kokemuksia. Näyttelyt on suunnattu sekä hyvinvointialueen henkilökunnalle että asiakkaille.

Museon pysyvä näyttely on esillä Sairaala Novan pääaulassa ja se on auki sairaalan aukioloaikoina. Näyttely kertoo Keski-Suomen terveydenhuollon historiasta sekä hyvinvointialueen sairaaloiden ja niiden edeltäjien vaiheista 1820-luvulta nykypäivään. Lisäksi Sairaalan Novan kuvantamisen yksikössä on esillä näyttelykokonaisuus, jossa voi tutustua kuvantamiseen vanhaan välineistöön.

Kyseinen näyttely on ollut esillä kuvantamisen yksikössä jo vanhassa keskussairaalassa ja se on siirretty Sairaala Novaan yksikön omasta aloitteesta. Museo auttoi näyttelyn uuden esillepanon toteuttamisessa Sairaala Novassa.

Museon itse tuottamien näyttelyiden lisäksi hyvinvointialueen yksiköt ovat koonneet omia esinekokoelmia, joista osa on myös esillä vitriineissä yksiköiden tiloissa. Tällaisia pieniä vitriininäyttelyitä on muun muassa muutamilla hyvinvointialueen terveysasemilla ja niiden osalta on olemassa myös kehittämispotentiaalia.

Sairaalatoiminnan siirtyminen Sairaala Novaan vähensi merkittävästi museon käytössä olevaa näyttelytilaa. Näyttelytoimintaa laajennettiin tässä yhteydessä verkkoon, jonne avattiin sairaalamuseon omat verkkosivut [Keski-Suomen hyvinvointialueen sairaalamuseo – Sairalamuseo ja verkkonäyttelyt](#). Verkkosivuilla on tällä hetkellä nähtävissä Keski-Suomen terveydenhuollon aikajana, Keski-Suomen keskussairaalan historiasta ja Sädesairaalan historiasta kertovat näyttelyt sekä Sairaala Novan vitriininäyttelyn esineiden esittelytekstit. Kyseisiin sivustoihin on mahdollista tutustua myös tableteilta, jotka on asennettu Sairaala Novan pääaulan näyttelyvitriinien yhteyteen.

8.2 Museon näyttelytoiminta hyvinvointialueella tulevaisuudessa

Tulevaisuudessa hyvinvointialueen museon näyttelyt kertovat organisaation eri toimialojen historiasta, niihin liittyvistä kehityskuluista ja ilmiöistä sekä työntekijöiden ja asiakkaiden tarinoista. Tämä jatkumo vahvistaa ihmisille sen, että hyvinvointialueen palvelut ovat pysyviä, kehittyviä, luotettavia ja laadukkaita. Näyttelyitä pyritään tarjoamaan sekä fyysisinä tiloissa tapahtuvina toteutuksina että digitaalisina kokonaisuuksina.

Näyttelytoiminnan osalta fyysisiä näyttelyitä Sairaala Novassa ylläpidetään ja uusitaan. Tulevina vuosina museon näyttelytoimintaa myös laajennetaan resurssien puitteissa. Museon toimintakentän laajentuminen koko hyvinvointialueelle mahdollistaa fyysisten näyttelyiden sijoittamisen Sairaala Novan ulkopuolelle. Hyvinvointialueella on ollut käynnissä palveluverkon uudistus, jonka myötä myös

tiloja ja niiden käyttöä on tarkasteltu uudelleen. Käyttöön jäävistä tiloista etsitään lyhyt- tai pitkäaikaisille näyttelyille sopivia tiloja. Lisäksi on tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön erilaisia, kevyempiä näyttelyiden toteutustapoja (esim. roll-up toteutus) sekä edesauttaa erilaisten historian esittämistapojen toteuttamismahdollisuuksia (esim. kuvasuurenokset sisustuselementteinä). Myös erilaisia pienimuotoisia pop-up näyttelyitä toteutetaan tarpeen mukaan pyynnöstä. Tällaisista toteutuksista on ollut hyviä kokemuksia vuoden 2024 aikana ja ne on pystytty toteuttamaan muun museotyön ohessa.

Museon verkkonäyttelyiden osalta panostetaan sisällön laajentamiseen, sekä erilaisten toteutustapojen kokeiluun (esim. videomuotoiset esitystavat). Uusissa sisällöissä otetaan eritoten huomioon sosiaalitoimi ja pelastuslaitos, jotka eivät vielä verkkonäyttelyissä ole edustettuna. Verkkonäyttelyt mahdollistavat osaltaan museon aineiston esittelyn ja digitaalisen saavutettavan lisäämisen.

Museo antaa myös hyvinvointialueen yksiköille neuvontaa näyttelyasioissa, jos yksikkö haluaa itse esitellä historiaansa tiloissaan.

8.3 Yleisötyö

Museon toimintaympäristön muuttuessa on tarve tarkastella museon toimintatapoja ja niiden muuttamista uutta toimintaympäristöä paremmin palveleviksi. Yleisötyön muodot (opastukset, luennot, työpajat, tapahtumiin osallistuminen) eivät ole aiemmin olleet museotoiminnassa keskeisiä, mutta jatkossa niihin panostetaan enemmän. Pyyntöistä museoamanuenssit ovat toteuttaneet esim. opastuksia ja esittelyjä, joita jatketaan resurssien ja kysynnän mukaan.

Toimivia yleisötyön tapoja kartoitetaan ja suunnitellaan tulevina vuosina tarkemmin. Mielekäs yleisötyö lähtee käyttäjien tarpeista, joita voidaan kartoittaa esim. kyselyin. Lisäksi toimivia käytänteitä on mahdollista kartoittaa muilta museoilta. Kartoitus- ja suunnitteluvaiheen jälkeen palveluja tuodaan esille viestinnässä, jotta mahdolliset käyttäjät löytävät ne helpommin.

9. Viestintä

Museo viestii toiminnastaan tällä hetkellä sekä hyvinvointialueen että Keski-Suomen museon viestintäkanavien kautta. Verkkosivuja lukuun ottamatta museolla ei ole muita omia viestintäkanavia. Verkkosivut ovat wordpress-pohjaiset ja sisällön ylläpito on museon omalla vastuulla. Verkkosivujen tekninen ylläpito aiheuttaa pieniä vuosittaisia kuluja.

Keski-Suomen hyvinvointialueen verkkosivuilla on oma museotoiminnasta kertova sivu [Sairaalamuseo | Keski-Suomen hyvinvointialue](#). Sivun sisältö on suunnattu tiedon välitykseen oman organisaation ulkopuolelle ja se kertoo museon toiminnasta, näyttelyistä ja kokoelmista, sekä ohjaa kuva- ja tietopyynnöt museoamanuensseille. Sivulla on myös linkki museon verkkonäyttelyihin.

Museolla on tarve lisätä sisäistä viestintää hyvinvointialueella sekä lisätä somenäkyvyyttä. Hyvinvointialueen tuoman laajemman organisaation myötä museon toiminta ja sen tarjoamat palvelut eivät vielä ole kaikille tuttuja. Museon tarjoamista sisäisistä, hyvinvointialueen henkilökunnalle ja yksiköille suunnatuista palveluista on tarve jatkossa kertoa Polku-intrassa omalla sivullaan. Polku-intran sivuston luominen museolle on yksi tulevan toimintakauden tärkeimpiä tavoitteita. Lisäksi museotoiminnasta olisi hyvä viestiä muissa sisäisen viestinnän kanavissa, kuten henkilöstötiedotteissa. Sisäisen ja ulkoisen viestinnän parantamiseksi on myös olennaista parantaa hyvinvointialueen viestinnän kanssa tehtävää yhteistyötä.

Viestinnällistä yhteistyötä museon on myös mahdollista tehdä Keski-Suomen museon kanssa. Jatkossa voidaan erillisesti sopia viestiä esim. Keski-Suomen museon sometilien kautta hyvinvointialueen museoon liittyviä asioita. Lisäksi Keski-Suomen työyhteisömuseoilla on oma YouTube-kanava Keski-Suomen museon YouTube-kanavan alla, jonne hyvinvointialueen museon tuottamat videoaineistot voidaan ladata.

10. Verkosto- ja sidosryhmäyhteistyö

Museolle tärkeitä yhteistyöverkostoja ovat

- Hyvinvointialueen toiminta-alaan liittyvät ammatilliset järjestöt/henkilökuntajärjestöt
- Keski-Suomen alueen korkeakoulut ja muut oppilaitokset
- Keski-Suomen alueen museot
- Valtakunnalliset museoverkostot

Museo pyrkii toiminnassaan palvelemaan hyvinvointialueen henkilöstön ammatillisia järjestöjä (henkilökuntajärjestöjä). Viestintää kehittämällä museon toimintaa voidaan tehdä tutummaksi myös näille järjestöille. Viimeaikaisena esimerkkinä ammatillisten järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä on Keski-Suomen Lääkäriyhdistyksen ja Keski-Suomen sairaanhoitajien juhluvuosiin liittyvä yhteistyö.

Museo on tehnyt jo pitkään yhteistyötä Jyväskylän yliopiston kanssa. Yliopiston edustaja on kuulunut museotoimikuntaan 1990-luvulta lähtien. Tämän lisäksi yhteistyötä on tehty museologian oppiaineen kanssa. Museologian opiskelijat ovat toteuttaneet opintoihinsa kuuluvia nykydokumentointeja sairaalamuseon tarjoamista aiheista. Museon on tarve tulevana vuosina jatkaa ja kehittää yliopiston kanssa tekemää yhteistyötä, erityisesti huomioiden hyvinvointialueen laajemman toimintakentän. Lisäksi yhteistyömahdollisuuksia JAMK:in ja HUMAK:in kanssa selvitetään. Keskeistä yliopistoyhteistyössä on se, että museotoiminnan laatu riittää tieteellisen yhteistyön perustaksi.

Keski-Suomen museo on hyvinvointialueen museolle keskeinen yhteistyökumppani, samoin muut Keski-Suomen työyhteisömuseot. Jatkossa kehitetään yhteistyötä Jyväskylän yliopiston Tiedemuseon sekä Jyväskylän taidemuseon kanssa.

Hyvinvointialueen museo on ollut mukana valtakunnallisessa museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkoston (TAKO) toiminnassa. Mukanaolo on linkittynyt Keski-Suomen museon TAKO-yhteistyöhön. TAKO-verkoston toiminta on muuttunut yhdistyspohjaiseksi vuonna 2024. Keski-Suomen museo on TAKO ry:n jäsen ja

jatkossa hyvinvointialueen museo osallistuu TAKO ry:n ryhmien toimintaan osana Keski-Suomen museon TAKO-yhteistyötä.

Museokentällä tärkeä yhteistyöverkosto on myös terveydenhuoltoalan museot. Museo pyrkii lisäämään keskustelua niiden ammatillisen museoiden kesken, jotka tallentavat hyvinvointialueen toimialoihin liittyviä aineistoja. Museo seuraa myös valtakunnallisen terveydenhuoltoalan museohankeen etenemistä ja osallistuu hankkeeseen liittyviin tapahtumiin.

11. Taloudelliset toimintaedellytykset ja sen pitkäaikainen ennakoitavuus

Museotoimikunta asetetaan hyvinvointialueelle valtuustokausittain, ja museotoimikunnan toiminta on otettu huomioon hyvinvointialueen vuosittaisessa talousarviossa omalla kustannuspaikalla.

Museo on hakenut ja saanut aiemmin erillisrahoitusta Museoviraston paikallismuseoiden hankeavustuksista. Hankeavustusta voivat hakea kuntien, yhdistysten, säätiöiden ja julkisoikeudellisten laitosten ylläpitämät museot, joiden ylläpitäjä ei saa lakisääteistä valtionosuutta museotoimintaansa. Toimintakaudella on selvítettävä, onko hyvinvointialue jatkossa hakukelpoinen tässä rahoitusauksassa.

12. Yhteenveto toimintasuunnitelman toimenpiteistä ajalle 2025-2028

Toimitilat

Pysyvien kokoelmien säilytystilojen kartoitus

Uusien näyttelytilojen kartoitus (näyttelyt)

Kokoelmat

Kokoelmaohjelman laadinta (sis. nykydokumentointisuunnitelman laadinta ja kartoitus ulkopuolisista rahoituskanavista)

Luetteloimattoman museokokoelman luettelointi
Esinekokoelmien siirrot ja säilytystilojen järjestely

Perusterveydenhuollon sekä sosiaali- ja pelastustoimen historia-
aineistojen kartoitus Keski-Suomen alueella

Finna-liittymisen ja mahdollisten kustannusten selvittäminen ja
mahdollinen liittymisen toteutus

Näyttelyt ja yleisötyö

Kevyiden (kierto)näyttelykokonaisuuksien suunnittelu ja
mahdollinen toteutus

Uusien verkkonäyttelysisältöjen toteutus museon verkkosivuille

Yleisötyösuunnitelman laadinta

Viestintä

Museoille oma sivu Polku-intraan

Sometiedotuksen kehittämissuunnitelma

Verkosto- ja sidosryhmäyhteistyö

Yhteistyöverkoston laajentaminen (mm. oppilaitos,
Tiedemuseo)

Sotepe-tallennusalue yhteistyö museoiden TAKO-verkostossa